

BODEMVONDSTEN UIT EINDHOVEN

door Jos Engelen

In 1996 werd mij door de heer Otterdijk, lid van de A.W.N. te Eindhoven, - net zoals in 1973 door de heer Cousin uit St.-Michielsgestel aan de heer H. Brinkerink - , een doos met voornamelijk ovoïde pijpen ter hand gesteld. Nu was ik in 1990/1992 betrokken geraakt bij het in kaart brengen van de bodemvondsten, gedaan bij de opgraving van het kasteel te Eindhoven (1) en de oppervlakte/beerputvondsten van pijpen bij de bouw van de Heuvelgalerie te Eindhoven.

Bij het bestuderen van de hiel- en zijmerken van de pijpen van de heer Otterdijk sprong meteen het grote aantal zijmerken met 'de boom' in het oog. Aangezien deze bodemvondsten alleen in het centrum van Eindhoven gedaan werden, en niet alleen op het Heuvelgalerieterrein, was de conclusie gewettigd, dat Eindhoven en omgeving een zeer grote afnemer was geweest van de fabriek van Eras uit Den Bosch. Dik 30 % van alle ovoïde pijpen was van Bossche afkomst. De eveneens gevonden Gambierpijpen, rondbodemp- en bedevaartpijp laten we in dit artikel verder buiten beschouwing.

Leggen wij vervolgens de bodemvondsten uit Eindhoven (ovoïde model met zijmerk 'de boom') naast die van Brinkerink (2) - Koolen (3) - Strijbos (4) - de Hooge Dorpen (5), en vergelijken wij de hielmerken vervolgens met de opgaves van de gevoerde merken in Den Bosch (6) van hoofdzakelijk Eras en Crefcoeur, dan zien we, dat praktisch alle gemelde merken ook inderdaad door bodemvondsten worden bevestigd (afbeelding tabel).

Tabel Den Bosch

kr. = kroon

g.kr. = geen kroon

(x) = niet duidelijk: gekroond of ongekroond

Gezette merken	Franse lelle		schol		wijn-ton		geit onder boom		schem-meester		hond		groenle-meisje		toelast	
	kr.	g.kr.	kr.	g.kr.	kr.	g.kr.	kr.	g.kr.	kr.	g.kr.	kr.	g.kr.	kr.	g.kr.	kr.	g.kr.
L.Eras 1810-1814	x			x	x											
T. van Eijck ca. 1850				x				x		x				x		
Crefcoeur ca. 1819		x														x
Bodemvondsten																
1 Otterdijk						x										
Heuvel						(x)								(x)		
2 Brinkerink		(x)				(x)					(x)					
3 Koolen					x	x										
4 Strijbos																
5 H.Dorpen				x	x					x						

E1

E3

E7

E8

E6

E10

E11

E12

E14

E17

E18

E19

E21

E22

E26

E27

E28

E30

E31

E32

E33

E34

E35

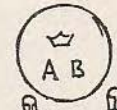
E36

E1

E2

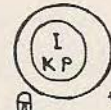
E3

E4

E5

E5

E5

E6

E7

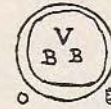
E8

E9

E10

E11

E13

E14

E15

E17

E20

Overzicht merken ovoïde pijpen Hr. Otterdijk

Eindhoven

Tabel Den Bosch

kr. = kroon

g.kr. = geen kroon

(x) = niet duidelijk: gekroond of ongekroond

Gezette merken	6	6 kr.	16 kr.	36 kr.	37 kr.	38 kr.	46	46 kr.	51	66	66 kr.
L.Eras 1810-1814			x		x			x			x
T.van Eijck ca 1850											
Crefceour ca 1819		x									x
Bodemvondsten											
1 Otterdijk											
Heuvel			(x)		(x)			(x)			(x)
2 Brinkerink		(x)		(x)							(x)
3 Koolen										x	x
4 Strijbos						x					
5 H. Dorpen	x				x		x	x			x

Gezette merken	69	77	77 kr.	AB	AB kr.	B	B kr.	D	D kr.	ES kr.	FP kr.
L.Eras 1810-1814			x		x		x			x	x
T.van Eijck ca 1850											
Crefceour ca 1819			x								x
Bodemvondsten											
1 Otterdijk	x		x		x						
Heuvel			x		(x)	x					
2 Brinkerink	(x)		(x)		(x)		(x)		(x)	(x)	
3 Koolen	x	x	x			x	x				
4 Strijbos				x		x		x			
5 H. Dorpen	x		x		x		x		x		

Gezette merken	H	H kr.	KIP	KIP kr.	KVD kr.	N	PS kr.	TS	WP kr.	WS	WS kr.
L.Eras 1810-1814		x		x	x		x				x
T.van Eijck ca 1850										x	
Crefceour ca 1819											x
Bodemvondsten											
1 Otterdijk		x	x						x		x
Heuvel				(x)							x
2 Brinkerink		(x)		(x)		(x)		(x)			(x)
3 Koolen	x	x									
4 Strijbos											
5 H. Dorpen	x	x		x					x		x

Opvallend hierbij is:

- 1

In afwijking van de vermelding 'gekroond' komen vele merken ook ongekroond voor, bijv. fleur-de-lis - 6 - 66 - B - H etc. Slechts enkele merken worden (nog) niet gestaafd door bodemvondsten, bijv. gekr. 16 - gekr. FP - gekr. KVD - gekr. PS.

- 2

Het meest in het oog springend is echter het feit, dat wij een aantal merken aan de Bossche fabricage kunnen toevoegen.

Hoewel de fabrikant nergens vermeld wordt, mogen we gezien het Bossche zijmerk 'de boom' redelijkerwijze aannemen, dat deze uit Den Bosch afkomstig zijn. Het betreft hier de merken: de hond - gekr.36 - gekr.38 - D - N - gekr. WP en TS.

Bekijken we vervolgens via de tabel de gevoerde merken c.q. bodemvondsten van de 'derde' fabrikant Teunis van Eijck, dan is het opvallend, dat van de door Van Eijck gezette -van Eras afwijkende-merken hoegenaamd geen bodemvondsten zijn merkenopgave staven! Heeft hij inderdaad alleen maar voor Sparnaay in Rotterdam geproduceerd en geen eigen productie/distributie in Den Bosch e.o. gehad? Gezien het ontbreken van bodemvondsten ben ik geneigd deze veronderstelling te ondersteunen!

NOTEN

- 1 - A.W.N. / N. Arts, Eindhoven 1992, Sporen onder een Kempische stad.
- A.W.N. / N. Arts, Eindhoven 1992, Het Kasteel van Eindhoven.
- 2 - Brinkerink, J., Het is niet allemaal Gouds wat er blinkt. PKN VI, 21
- 3 - Koolen, M., Tabakspijpjes 1600-1900, 1982
- 4 - Archief J. Engelen, Bodemvondsten Strijbos, Neerpelt
- 5 - Heemkundevereniging de Hooge Dorpen, Kom een Pijpke buurten. Vesseem, 1985
- 6 - Meulen, J. van der, Pijpenmakers en hun merken in de eerste helft van de 19e eeuw. PKN VIII, 30.
- Hurk, J. v.d. en E. Nijhof, De Bossche Pijpenindustrie en haar produkten. PKN VI, 23
- Hurk, J. v.d. en E. Nijhof, Pijpen, Den Bosch 1983
- Herwijnen, Th.P.J. van, Leonardus Eras, 1810-1864, Pijpenfabrikant te 's-Hertogenbosch, 1985
- Duco, Don, Pijpmakers in 's-Hertogenbosch, Pijpelijntjes jrg. 4, nr. 3 juli- september 1978